

ОЦІНКА РЕЗУЛЬТАТІВ МАКРОСЕРЕДОВИЩА ТА ДІЛОВОЇ АКТИВНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ

В сучасних ринкових умовах функціонування, ділова активність є необхідним фінансово-економічним показником, що відображає комплексні можливості підприємства – від його створення до отримання фінансового результату, та включає дослідження стану наступних його складових: організаційної, управлінської, виробничої, інформаційної, трудової, інвестиційної, маркетингової, економічної, фінансової, технологічної, інноваційної, міжнародної тощо. Для визначення тенденцій зміни показників, які характеризують ділову активність, проаналізовано, перш за все, динаміку фінансово-економічних результатів діяльності підприємств в Україні за 2011-2015 роки (рис. 1) [1; 2; 3].

Рис. 1. Динаміка фінансово-економічних результатів діяльності підприємств в Україні за 2011-2015 роки

З представленого рисунку видно, що починаючи з 2013 р. всі значення результатів фінансово-економічних показників діяльності підприємств мають тенденцію до скорочення.

Так, сума обсягу реалізованої продукції (товарів, послуг) підприємств за 2013 р. скоротилася на -3,64 % в порівнянні з сумою реалізації за 2012 р. Протягом 2014-2015 років результати даного показника мають позитивну

тенденцію, яка показує збільшення: на 2,97 %, відносно суми 2013 р., та на 23,70 %, відносно суми 2014 р.

Що ж стосується зміни результатів показника чистого прибутку (ЧП), то найбільше його значення припадало на 2011 р. (67797,9 млн. грн.). А вже починаючи з 2012 р., даний показник теж має динаміку спаду: 2012 р. – зменшення на -48,28 % порівняно з результатом 2011 р.; 2013 р. – скорочення на 165,13 % відносно значення 2012 р.; 2014 р. – від’ємне значення показника ЧП зросло на 2483,51 %, в порівнянні з сумою 2013 р. (-22839,7 млн. грн.) та склало -590066,9 млн. грн.; 2015 р. – результат ЧП склав -373516,0 млн. грн., тобто на -36,70 % менше, ніж значення 2014 р.

Відповідно, до негативної тенденції скорочення значень показника ЧП протягом 2012-2014 років, динаміка результатів рентабельності операційної діяльності підприємств теж має спадний характер. Так, протягом 2012 р. значення рентабельності скоротилося на -0,9 %; за 2013 р. – на -1,1 %; за 2014 р. – на -8,0 %, та склало -4,1 %. Проте, в 2015 р. ситуація значно покращилася, і результат рентабельності склав 1,0 %.

Доцільно, також дослідити тенденції зміни значень показника ВВП, який виступає одним із важливих макроекономічних показників, що відображає ринкову вартість усіх кінцевих товарів та послуг, вироблених за рік в усіх галузях економіки на території держави для споживання, експорту та накопичення, незалежно від національної приналежності використаних факторів виробництва (рис. 2) [4].

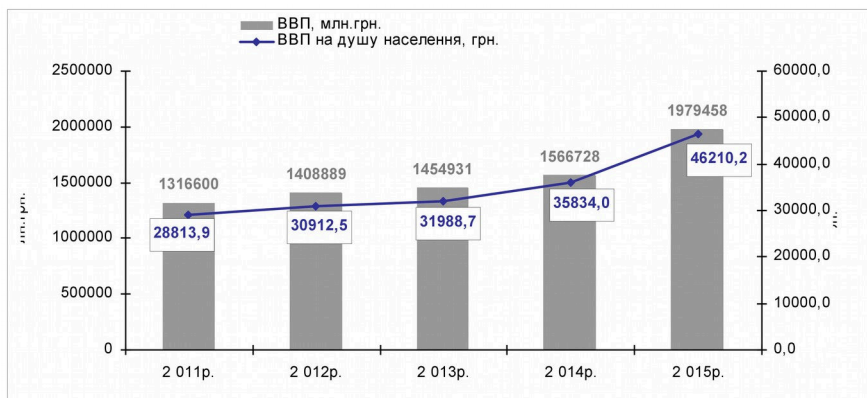

Рис. 2. Динаміка ВВП за 2011-2015 роки в Україні, млн. грн.

Проаналізувавши тенденцію зміни результатів ВВП за 2011-2015 роки виявлено, що вона має позитивний зростаючий напрям. Зміни результатів ВВП мають такий вигляд: за 2011 р. – збільшення на 234041 млн. грн.; за

2012 р. – збільшення на 92289 млн. грн.; 2013 р. – збільшення на 46042 млн. грн.; 2014 р. – збільшення на 111797 млн. грн.; 2015 р. – збільшення на 412730 млн. грн.

Динаміка значень показника ВВП на душу населення протягом досліджуваного періоду наступна: за 2011 р. – зростання на 5213,5 грн.; 2012 р. – зростання на 2098,6 грн.; 2013 р. – зростання на 1076,2 грн.; 2014 р. – зростання на 3845,3 грн.; 2015 р. – зростання на 10376,2 грн.

Збільшення результатів даного показника в динаміці має двояке значення: з одного боку – це позитивна тенденція до збільшення в економічному розумінні, з іншого боку – негативний соціально-економічний аспект, який відображає, що збільшення результатів показника пов'язане з скорочення числа населення країни (рис. 3) [4].

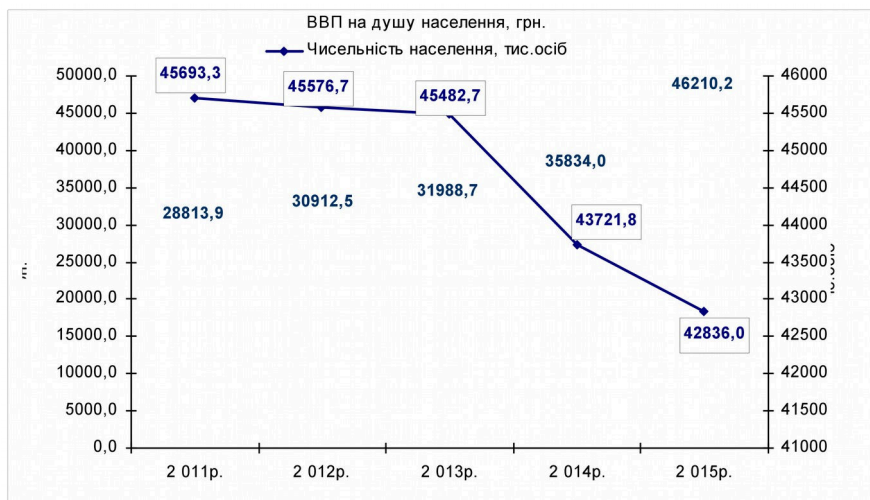

Рис. 3. Співставлення динаміки результатів ВВП на душу населення (грн.) та чисельності населення (тис. осіб) за 2011-2015 роки в Україні

Вартий уваги також аналіз стану державного боргу країни (рис. 4) [5], під яким розуміється загальна сума боргових зобов'язань держави з повернення отриманих та непогашених кредитів (позик) станом на звітну дату, що виникають внаслідок державного запозичення. Державні запозичення здійснюються з метою фінансування дефіциту державного бюджету, через залучення коштів (розміщення боргових інструментів) на внутрішньому або зовнішньому фінансових ринках. Ці кошти залучаються для використання в державному секторі економіки та їх ефективного трансформування у зростання дохідної частини бюджету.

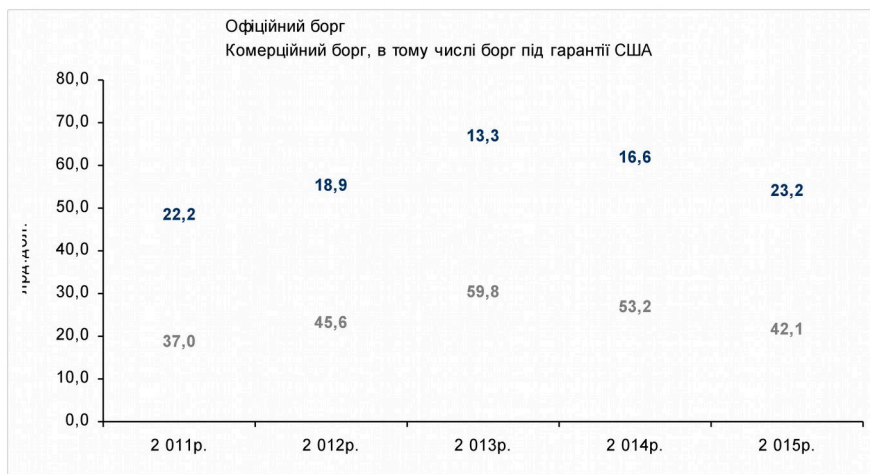

Рис. 4. Динаміка державного та гарантованого державою боргу в розрізі типів кредиторів за 2011-2015 роки в Україні, млрд. дол.

Отже, як видно з рисунку, сума офіційного боргу країни протягом 2011-2013 років мала тенденцію до скорочення значень – від 22,2 до 13,3 млрд. дол. За 2014 р. сума цього показника зросла на 3,3 млрд. дол. та дорівнювала 16,6 млрд. дол. У 2015 р. відбулося взагалі суттєве збільшення суми основного боргу до 23,2 млрд. дол. (на 6,6 млрд. дол. порівняно з сумою 2014 р.).

Що ж стосується тенденцій зміни суми комерційного боргу країни, то вона наступна: за 2011-2013 роки динаміка результатів має негативний зростаючий характер: 2011 р. – 37,0 млрд. дол. (збільшення на 4,9 млрд. дол.); 2012 р. – 45,6 млрд. дол. (збільшення на 8,6 млрд. дол.); 2013 р. – 59,8 млрд. дол. (збільшення на 14,2 млрд. дол.).

Протягом 2014 р. сума комерційного боргу склала 53,2 млрд. дол., що є на -11,1 % менше, ніж сума 2013 р.; за 2015 р. – на -20,9 %, порівняно з результатом 2014 р. (42,1 млрд. дол.). Тобто, за 2014-2015 роки спостерігається тенденція до скорочення даного виду боргу держави.

Важливою складовою макросередовища функціонування підприємств являються інвестиційні фактори. Адже, для розвитку економіки та підтримки її стійкого фінансового стану необхідними є постійні «вливання» фінансових ресурсів в усі її галузі. Динаміку капітальних інвестицій за джерелами фінансування подано у вигляді табл. 1 [6].

Таблиця 1

**Капітальні інвестиції за джерелами фінансування
протягом 2011-2015 років, млн. грн.**

Показники	2011р.	2012р.	2013р.	2014р.	2015р.
Кошти державного бюджету	17376,7	16288,3	6174,9	2738,7	6919,5
Кошти місцевих бюджетів	7746,9	8555,7	6796,8	5918,2	14260,0
Власні кошти підприємств та організацій	147569,6	171176,6	165786,7	154629,5	184351,3
Кредити банків та інших позик	36651,9	39724,7	34734,7	21739,3	20740,1
Кошти іноземних інвесторів	5038,9	4904,3	4271,3	5639,8	8185,4
Кошти населення на будівництво житла	17589,2	22575,5	24072,3	22064,2	31985,4
Інші джерела фінансування	9312,8	10030,9	8036,7	6690,2	6674,4
Загальна сума капітальних інвестицій	241286,0	273256,0	249873,4	219419,9	273116,4

Як видно з представлених даних таблиці, найбільша частка капітальних інвестицій надається у вигляді фінансування на основі власних коштів підприємств та організацій, сума яких має стрибкоподібну динаміку протягом 2011-2015 років. Так, за 201-2012 роки помітне зростання результатів цього показника: 147569,6 та 171176,6 млн. грн., відповідно. На протязі 2013-2014 років помітне деяке скорочення значень: 2013 р – 165786,7 млн. грн. (зменшення на -5389,9 млн. грн.); 2014 р. – 154629,5 млн. грн. (зменшення на -11157,2 млн. грн.). За 2015 р. знову відбулося зростання результату показника – 184351,3 млн. грн. (на 29721,8 млн. грн., у порівнянні із значенням 2014 р.).

На другому місці розмістилися результати кредитів банків та інших позик. Сума цього показника також мала зростаючу тенденцію протягом 2011-2012 років: 36651,9 та 39724,7 млн. грн., відповідно. Протягом 2013-2015 років динаміка значень цього показника має спадний характер: 2013 р. – 34734,7 млн. грн. (скорочення на -4990,0 млн. грн.); 2014 р. – 21739,3 млн. грн. (скорочення на -12955,4 млн. грн.); 2105 р. – 20740,1 млн. грн. (скорочення на -999,2 млн. грн.).

Динаміка джерел фінансування капітальних інвестицій за кошти державного бюджету за 2011-2012 роки має відносно позитивні результати: 17376,7 та 16288,3 млн. грн., відповідно, але помітна їх тенденція до скорочення (на -1088,4 млн. грн., у порівнянні з результатом 2011 р.). А, вже протягом 2013-2014 років, дана тенденція набула різкого спадного характеру: 2013 р. – 6174,9 млн. грн. (зменшення на -10113,4 млн. грн.); 2014 р. – 2738,7 млн. грн. (зменшення на -3436,2 млн. грн.). За 2015 р. результат цього показника дорівнював 6919,5 млн. грн., тобто є на 4180,8 млн. грн. більше за результат 2014 р.

Приблизно однакові частки капітальних інвестиціях мають такі джерела фінансування як: кошти місцевих бюджетів, кошти іноземних інвесторів та інші джерела фінансування.

Кошти для фінансування з місцевих бюджетів мають позитивну тенденцію росту за 2011-2012 роки: 7746,9 млн. грн. та 8555,7 млн. грн., відповідно. Негативна динаміка спаду результатів показника спостерігалася протягом 2013-2015 років: 2013 р. – 6769,8 млн. грн. (зменшення на -1758,9 млн. грн.); 2014 р. – 5918,2 млн. грн. (зменшення на -878,6 млн. грн.). Проте, за 2015 р. сума коштів місцевих бюджетів склала 14260,0 млн. грн. (збільшення результату на 8341,8 млн. грн.).

Сума коштів для фінансування капітальних інвестицій іноземними інвесторами має спадну динаміку протягом 2011-2013 років: 2011 р. – 5038,9 млн. грн.; 2012 р. – 4904,3 млн. грн. (скорочення на -134,6 млн. грн.); 2013 р. – 4271,3 млн. грн. (скорочення на -633,0 млн. грн.). За 2014-2015 роки результати цього показника набули позитивної тенденції росту: 2014 р. – 5639,8 млн. грн., що є на 1368,5 млн. грн. більше від суми за 2013 р.; 2015 р. – 8185,4 млн. грн., тобто на 8341,8 млн. грн. більше, ніж у 2014 р.

Що стосується тенденцій зміни інших джерел фінансування, то протягом 2011-2012 років спостерігається зростання результатів: 2011 р. – 9312,8 млн. грн.; 2012 р. – 10030,9 млн. грн. (збільшення результату на 718,1 млн. грн.). Протягом 2013-2015 років значення даного показника мають негативну динаміку спаду: 2013 р. – 8036,7 млн. грн. (зменшення на -1994,2 млн. грн.); 2014 р. – 6690,2 млн. грн. (зменшення на -1346,5 млн. грн.); 2015 р. – 6674,4 млн. грн. (зменшення на -15,8 млн. грн.).

Зміна результатів загальної суми капітальних інвестицій за джерелами фінансування (рис. 5) [6] характеризується зростаючою тенденцією значень протягом 2011-2012 років: 2011 р. – 241286,0 млн. грн.; 2012 р. – 273256,0 млн. грн. (збільшення на 31970,0 млн. грн.). За 2013-2014 роки значення результатів цього має спадний характер: 2013 р. – 249873,4 млн. грн. (зменшення на -23382,6 млн. грн.); 2014 р. – 219419,9 млн. грн. (зменшення на -30453,5 млн. грн.). За 2015 р. сума капітальних інвестицій зросла на 53696,5 млн. грн.

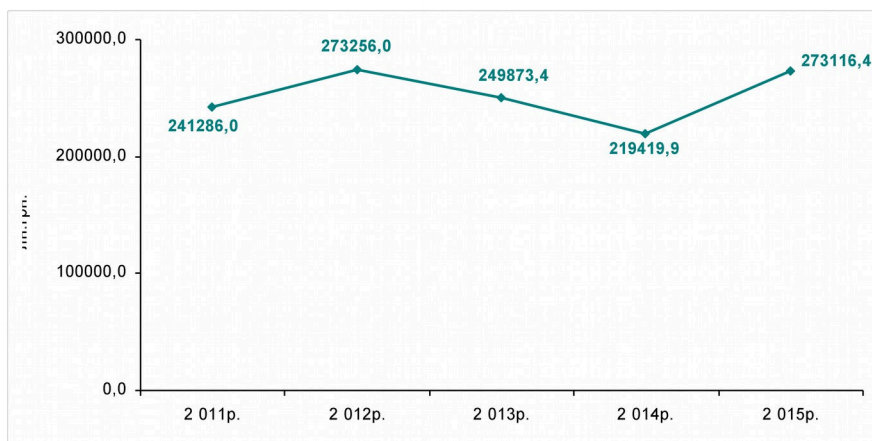

Рис. 5. Динаміка суми капітальних інвестицій протягом 2011-2015 років, млн. грн.

Доцільно також проаналізувати динаміку основних показників ринку праці за 2011-2015 роки (табл. 2) [7].

Таблиця 2

Основні показники ринку праці за 2011-2015 роки

Роки	Середньообліков а кількість штатних працівників, тис. осіб	Коефіцієнт обороту робочої сили		Середньомісячна заробітна плата		
		Приєм	Звіль- нення	Номінальна		Реальна
		у % до середньообліков ої кількості штатних працівників		Гри.	у % до прожитковог о мінімуму для працевдатних осіб	у % до попере- днього року
2011	10083	28,3	30,5	2648	263,7	108,7
2012	10123	26,1	29,9	3041	268,2	114,4
2013	9720	26,6	30,3	3282	269,5	108,2
2014	8959	22,8	30,3	3480	285,7	93,5
2015	8065	24,0	30,2	4195	304,4	79,8

Як видно з даної таблиці, середньооблікова кількість штатних працівників протягом досліджуваного періоду має спадну тенденцію зміни (рис. 6) [7].

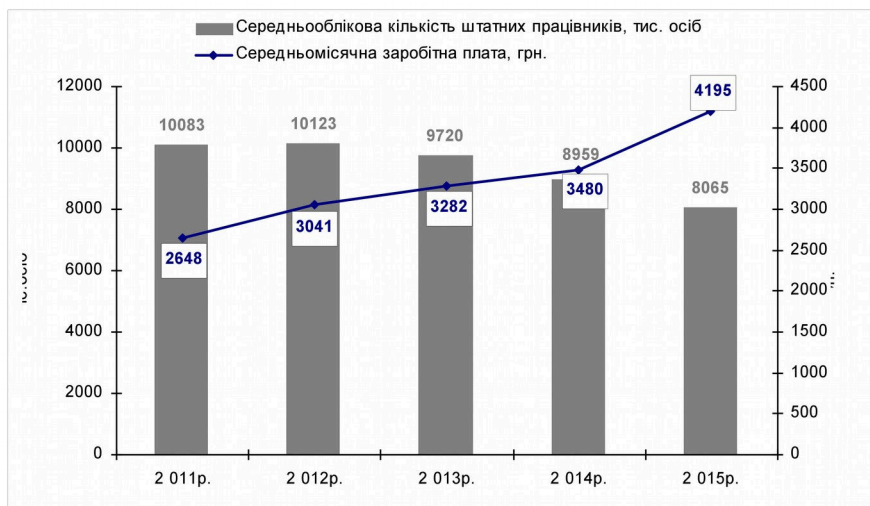

Рис. 6. Динаміка співвідношення середньооблікової кількості працівників (тис. осіб) та середньомісячної заробітної плати (грн.) протягом 2011-2015 років

Так, за 2011-2015 роки тенденція зміни кількості працівників мала дещо нестабільний характер. У 2012 р. спостерігається збільшення суми працівників (10123 тис. осіб) на 40 тис. осіб, відносно суми 2011 р.

За 2013-2015 роки динаміка даного показника є спадною: 2013 р. – 9720 тис. осіб (скорочення на -403 тис. осіб); 2014 р. – 8959 тис. осіб (скорочення на -761 тис. осіб); 2015 р. – 8065 тис. осіб (скорочення на -894 тис. осіб).

На основі скорочення результатів кількості працівників, спостерігається різке зростання значень середньомісячної заробітної плати протягом 2011-2015 років: 2011 р. – 2648 грн.; 2012 р. – 3041 грн. (збільшення на 393 грн.); 2013 р. – 3282 грн. (збільшення на 241 грн.); 2014 р. – 3480 грн. (збільшення на 198 грн.); 2015 р. – 4195 грн. (збільшення на 715 грн.).

Досить важливим етапом визначення рівня соціального забезпечення в країні є здійснення оцінки динаміки суми доходів та витрат населення (табл. 3) [8].

Згідно даних таблиці, сума загальних доходів та зальних витрат протягом досліджуваного періоду є однаковими та мають спадну тенденцію значень в 2014 р.

Таблиця 3

Доходи та витрати населення України за 2011-2015 роки

Роки	2011р.	2012р.	2013р.	2014р.	2015р.
Доходи, млн. грн.	1266753	1457864	1548733	1516768	1735858
Витрати та заощадження, млн. грн.	1266753	1457864	1548733	1516768	1735858
Наявний дохід, млн. грн.	988983	1149244	1215457	1151656	1330089
Наявний дохід у розрахунку на одну особу, грн.	21637,9	25206,4	26719,4	26782,1	31044,3

Динаміку доходів та витрат населення за 2011-2015 роки відображено на рис. 7 [8].

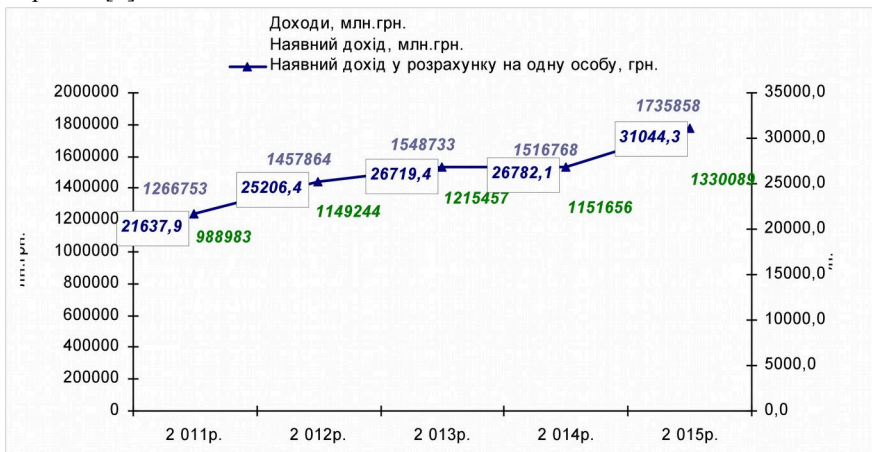

Рис. 7. Динаміка структури доходів населення України протягом 2011-2015 років

Протягом 2011-2013 років динаміка доходів має позитивний характер. За 2014 р. спостерігається тенденція скорочення суми показника.

Так, сукупна сума доходів населення складала: 2011 р. – 1266753 млн. грн. (збільшення на 165578 млн. грн.); 2012 р. – 1457864 млн. грн. (збільшення на 191111 млн. грн.); 2013 р. – 1548733 млн. грн. (збільшення на 90869 млн. грн.); 2014 р. – 1516768 млн. грн. (скорочення на -31965 млн. грн.); 2015 р. – 1735858 млн. грн. (збільшення на 219090 млн. грн.).

Сума наявних доходів населення має наступну характеристику: 2011 р. – 988983 млн. грн. (збільшення на 141034 млн. грн.); 2012 р. – 1149244

млн. грн. (збільшення на 160261 млн. грн.); 2013 р. – 1215457 млн. грн. (збільшення на 66213 млн. грн.); 2014 р. – 1151656 млн. грн. (скорочення на -63801 млн. грн.); 2015 р. – 1330089 млн. грн. (збільшення на 178433 млн. грн.).

Тенденція зміни суми наявних доходів на одну особу є такою: 2011 р. – 21637,9 грн. (збільшення на 3152,3 грн.); 2012 р. – 25206,4 грн. (збільшення на 3568,5 грн.); 2013 р. – 26719,4 грн. (збільшення на 1513,0 грн.); 2014 р. – 2678,1 грн. (збільшення на 67,2 грн.); 2015 р. – 31044,3 грн. (збільшення на 4262,2 грн.).

Дослідивши динаміку результатів показників макросередовища виявлено, що позитивна тенденція їх результатів спостерігається протягом 2011-2013 років, за 2014 р. проглядається істотне скорочення значень. Дана ситуація пояснюється фінансово-політичною ситуацією в країні.

Варто відзначити, що на основі проведених досліджень, виявлено наступні позитивні результати протягом 2015 року, а саме: збільшення обсягу реалізованої продукції (товарів, послуг) підприємств на 23,70 %; збільшення суми ВВП на 26,34 %; скорочення суми зовнішнього боргу на -20,9 %; збільшення фінансування інвестиційної діяльності за рахунок коштів державного бюджету на 152,7 %; збільшення фінансування інвестиційної діяльності за рахунок коштів міських бюджетів на 141,0 %; збільшення суми капітальних інвестицій за рахунок коштів іноземних інвесторів на 45,1 %.

Список використаних джерел

1. Державна служба статистики України: Економічна статистика: Економічна діяльність: Промисловість: Обсяг реалізованої продукції (товарів, послуг) підприємств за видами економічної діяльності: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.
2. Державна служба статистики України: Економічна статистика: Економічна діяльність: Діяльність підприємств: Чистий прибуток (збиток) підприємств за видами економічної діяльності: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.
3. Державна служба статистики України: Економічна статистика: Економічна діяльність: Діяльність підприємств: Рентабельність операційної діяльності підприємств за видами економічної діяльності: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.
4. Фінансовий портал: МІНФІН: Валовий внутрішній продукт України: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://index.minfin.com.ua/index/gdp/>.
5. Міністерство фінансів України: Борг: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.minfin.gov.ua/news/borg>.
6. Державна служба статистики України: Економічна статистика: Економічна діяльність: Капітальні інвестиції: Капітальні інвестиції за джерелами фінансування: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.
7. Державна служба статистики України: Демографічна та соціальна статистика: Ринок праці: Зайнятість та безробіття: Основні показники ринку праці: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.
8. Державна служба статистики України: Економічна статистика: Національні рахунки: Доходи та витрати населення України: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.